

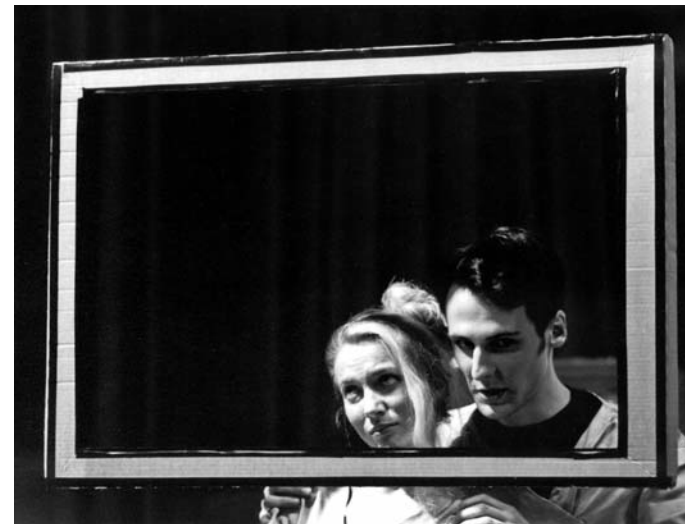
Tanja Radović, Biljana Geratović

Autorski pristup

Studentsko kazalište Ivan Goran Kovačić (Zagreb) djeluje u sastavu istoimenoga Studentskog kulturno-umjetničkog društva još od 1948. godine. U tako dugom vremenskom razdoblju Kazalište je uprizorilo niz poznatih ili manje poznatih tekstova i iznjedrilo brojne autorske osobnosti (T. Durbešić, G. Paro, B. Mrkšić, V. Gerić, D. Brdarić itd.) i različite kazališne poetike, pokazujući iznimnu vitalnost.

Nakon predstave *Volpone ili lisac* redatelja Darka Brdarića 1987. godine, nastupila je smjena generacija, zatišje u radu Kazališta, da bi 1995. godine ponovno zaživjelo u novoj postavi. Naime, dotad nezavisna studentska kazališna družina Odsutni (čija je idejna začetnica i agilna pokretačaica redateljica i glumica, studentica Smiljana Davida Čuka, a glumci Dinko Vujević i Tanja Radović), koja nije imala "krov nad glavom", uspješno se udomljuje u SKUD-u "Ivan Goran Kovačić".¹ D. Vujević, T. Radović i S. D. Čuka činili su već uigran i motiviran trojac koji je započeo novu etapu Studentskoga kazališta IGK.² Duga i bogata tradicija Kazališta kao najstarije sekcije Društva nametala

je već sama po sebi visoke standarde, ali i spomenuti trojac težio je kazališnoj suigri kao činu potpunoga umjetničkog predavanja. Tako je 1996. godine praižveden dramski tekst Tanje Radović *Mačja glava* u režiji S. D. Čuke. Predstava je na ironijski način tematizirala bračni odnos supružnika koji postaju ovisni o televizijskoj manipulaciji. T. Radović i D. Vujević bili su nositelji zahtjevnih dvostrukih uloga stvarnih i medijski preoblikovanih likova koji su se neprestano izmjenjivali. Srđana i Mirka Modrinić izradile su stiliziranu, vrlo funkcionalnu scenografiju i kostimografiju. Sama praižvedba medijski je zabilježena: "Studentsko kazalište IGK izvelo je (...) svojevrsnu joneskovsko-gombrovičevsku igru *Mačja glava* T. Radović (...) Predstava odlično režirana, u rafiniranim nijansama glumljena (...) primjer potpune autorske koherentnosti..." (Željko Valentić, *Večernji list*, 25. 10. 1996). *Mačja glava* je zapažena na SKAZ-u te godine, o čemu svjedoče ocjene članova žirija: "(...) dramaturški prosede iskoračuje izvan okvira suvremenih dramskih djela na suptilan način. Predstava je, očito, rezultat temeljitog rada svih članova i suradnika grupe (...)" (Jasna Mesarić). Selektirana je za 36. festival hrvatskih kazališnih amatera (Murter, 1996.) i gostovala je u Sloveniji (Mladinski kulturni center, Črnomelj). S. D. Čuka kao redateljica i glumica ostvaruje još jednu predstavu pod imenom *Odsutni*, prema drami *Iza zatvorenih vrata* J. P. Sartrea, ali predstava je kratko

Mačja glava (1996.) T. Radović i D. Vujević

igrala. Kako Studentsko kazalište IGK nema svoju kazališnu scenu, nego je oduvijek primorano tražiti prostore za svoje izvedbe, tako je, nažalost, i broj izvedbi uglavnom malen, a scenografija se prilagođava uvjetima pojedinih prostora. Često je prva cjelovita proba na pozornici ujedno i prva izvedba pred publikom, što zahtijeva veliku spremnost, koncentraciju i fleksibilnost svih sudionika u predstavi. Kazališni prostori koji ustupaju svoje scene za predstave IGK uglavnom su Centar za kulturu Peščenica, Teatar ITD, Centar za kulturu Trešnjevka, SKUC, MM centar.

U narednoj kazališnoj sezoni iz grupe odlazi S. D. Čuka, a D. Vujeviću i T. Radović pridružuje se glumac Vicko Bilandžić.³ Grupa počinje zajedničkim snagama, u kolektivnoj režiji osmišljavati scenski težak i zahtjevan tekst T. Radović *Kompjutor*. Ideja je bila suprotstaviti zbiljsku stvarnost i virtualni svijet

Kompjutor (1997.) Tanja Radović, Vicko Bilandžić i Dinko Vujević

Kako Studentsko kazalište IGK nema svoju kazališnu scenu, nego je oduvijek primorano tražiti prostore za svoje izvedbe, tako je, nažalost, i broj izvedbi uglavnom malen, a scenografija se prilagođava uvjetima pojedinih prostora. Često je prva cjelovita proba na pozornici ujedno i prva izvedba pred publikom, što zahtijeva veliku spremnost, koncentraciju i fleksibilnost svih sudionika u predstavi.

kompjutorske tehnologije te otuđenost kao posljedicu posvemašnje prevlasti tehnologije dovesti do apsurdna. Za uvjerljivo dočaravanje ove scensko-virtualne iluzije zaslužni su osobito Helena Bulaja (kompjutorska grafika) i Ivo Knezović (scenografija, dizajn svjetla). IGK s ponosom bilježi da su ovo dvoje osebjnih umjetnika na samom početku svojih karijera darovali vlastite ideje predstavi *Kompjutor*. Za kostimografiju i rekvizite zaslužni su studenti Tekstilno-tehnološkoga fakulteta Daniel Pavlič, Marko Sabolek, Maja Matijaško te S. D. Čuka. Mediji bilježe: "Komad T. Radović (*Kompjutor*) na jedinstveni način u Hrvatskoj (a možda i šire) progovara o suvremenim paranojama ljudi prema računalima. (...) Studentsko kazalište IGK vraća nam vjeru u eksperimentalnost i vitalnost kazališne umjetnosti, osobito kompatibilne s virtualnom scenografijom" (Nataša Govedić, *Vijenac*, 5. 5. 1997.). Predstava je 1997. godine nastupila na SKAZ-u, a u izvješću žirija stoji: "Tročlana glumačka ekipa, kao i tekst, scenografija i kompjutorske projekcije pokazale su u ovoj predstavi zavidan nivo dramskog amaterizma te jedan autohtoni pristup odnosu čovjeka i kompjutora (...) vrlo duhovito i inteligentno napisano, režirano i igrano" (Petar Veček). Predstava je selektirana za 37. FHKA (Murter, 1997.) gdje je izazvala velik interes i živu polemiku na okruglom stolu. Uz opće iznenađenje i komplimentiranje zbog, na susretima amatera po prvi puta scenski uprizorene kompjutorske tehnologije, Lada Čale-Feldman ponudila je i konstruktivnu kritiku o nepotrebnosti dopadljivosti, pomodnosti, rasprisanosti. Grupa je postala svjesna da je, unatoč ogromnom entuzijazmu, medijskim pohvalama i željom za daljnjim istraživanjem takvih tema, ideju *high tech* sofisticirane predstave iznimno teško dovesti do vrhunca u amaterskim produkcijskim uvjetima, bez vlastite dvorane i tehnike, tako da je prestala s eksperimentima takve vrste, iscrpivši se materijalno i energetski do maksimuma. IGK je uvijek nastojao nedostatke vlastite scene i tehnike te ograničene produkcijske uvjete nadoknaditi perfekcionistički uvježbanim elementima dramske igre pa je upravo time probijao granice amaterizma. Sljedeća predstava, također dramski tekst T. Radović *Iznajmljivanje vremena*, postala je najdoradeniji i najučetljiviji scenski projekt IGK u ovom razdoblju. Grupu napušta V. Bilandžić, a dolaze talentirani mladi glumci

Biljana Geratović i Marko Movre te Robert Zuber koji se, uz glumačke uloge, pridružuje T. Radović i kao koredatelj predstave. Ivo Knezović izrađuje stiliziranu scenografiju, iznimno zapaženu na festivalima amatera. Nikola Čikos i Danijela Pavlek, inače profesionalci, dali su svoj doprinos u dizajnu svjetla i tona te maski. Grupa je postavila za cilj stvoriti visokoestetiziranu predstavu koja se oslanja na dramski tekst i snažno profiliran glumački izražaj (glumci D. Vujević, T. Radović, R. Zuber, B. Geratović i M. Movre glume 11 likova u brzim izmjenama uloga), baveći se nedostatkom istinske komunikacije u obiteljskim i međuljudskim odnosima, govoreći o samoobmanama i nerazumijevanjima kroz pomake u nadrealno, stvarajući tzv. kazalište pomaknute stvarnosti. Predstava je ostavila snažan dojam na SKAZ-u 1999. godine i selektirana je za 39. FHKA (Starigrad, 1999.), gdje je proglašena najboljom predstavom u cjelini i kao takva odabrana za Teatarfest, internacionalni festival alternativnih i eksperimentalnih pozorišta u Sarajevu iste godine. "Riječ je o predstavi moćnoga konteksta koji je došao do izražaja u svakom prizoru. Usto, to je najsustavnija izvedba u kojoj suigra rafinirano stilizirane glume, scenografije i kostimografije prevladava sve granice vremena i prostora" (izvješće žirija). "Studentsko kazalište IGK s *Iznajmljivanjem vremena* Tanje Radović antidramski je impresivno prodrlo u začarani prostor slutnja, preuzevši obrazinu moderne misao-nosti" (Anatolij Kudrjavcev, *Slobodna Dalmacija*, 1. 6. 1999.).

Iznimna stvaralačka osobnost Roberta Zuberu ubrzo odlazi u profesionalne vode novinarstva i televizije tako da se u jesen 1999. godine grupa puni novim, također vrlo zanimljivim glumačkim licima – Zrinkom Antičević i Deanom Krivačićem.⁴ T. Radović ponovno režira (također igrajući, ovoga puta manju ulogu) svoj novonastali dramski tekst *Zarobljeni u crtežu*, koji je u cijelosti nadahnut osebjnim glumačkim osobnostima IGK, odnosno pisan u skladu s izrazitim mogućnostima preobrazbe, prerusavanja, izmjene karaktera D. Vujevića, B. Geratović, M. Movrea, Z. Antičević i D. Krivačića. Predstava je tematizirala emocionalne manipulacije, ovisnosti i psihološke igre u osobnim i intimnim vezama te svemoć psiholoških metoda. Radeći i producirajući predstave timski, s velikim entuzijazmom i emocionalnim ulaganjem, grupi je kroz suigru uspijevalo

postići potpunu scensku koherentnost. IGK je također okupio niz talentiranih i inventivnih suradnika – Anu Gugić za scenografiju i ton, Zdenku Ivanković za svjetlo te Zrinku Nedeljković za kostimografiju. Z. Nedeljković se potom trajno i predano veže za IGK te u narednim sezonama postaje scenografsko-kostimografsko-rekvizitersko-šminersko-dizajnerska okosnica Kazališta. Predstava *Zarobljeni u crtežu* nastupila je 2000. godine na SKAZ-u, a u izvješću žirija stoji: "Zarobljeni u crtežu jedna je od najcjelovitijih i kazališno najzrelijih predstava ovih susreta koja svojom glumačkom koncentracijom i preciznošću nadilazi granice amaterizma" (Aida Bukvić). Na 40. FHKA (Starigrad, 2000.) bila je također dobro primljena: "Bila je to predstava čiste i precizne glume s izvanrednim glumcima i profesionalnim režijskim rješenjima" (...) (Mario Miszmer). Predstava je imala ljetnu turneju u Splitu (Ghetto club) i Dubrovniku (Lazareti). Iste godine nastupila je i na festivalu TEST! i Reviji autorskoga alternativnog kazališta (Centar za kulturu i informacije Maksimir). Glumci IGK su, zajedno s profesionalnim glumcima, snimili istu dramu za 3. program Hrvatskoga radija (u režiji Ranke Mesarić) te time premostili jaz koji je oduvijek postojao između amaterizma i profesionalizma, dokazujući da dobre izvedbe prelaze ustaljene granice. Svih ovih sezona grupa se također predstavljala u emisijama HTV-a "Dobro jutro Hrvatska" i u medijima kad bi se za to ukazala prilika. Ali medijski prostor u kojem se pisalo o studentskim kazalištima i ostalim amaterskim i alternativnim grupama smanjivao se u skladu s promjenama samih medija – prodorom konzumerizma, profiterstva, žutila i spektakla te općenito smanjivanjem medijskoga prostora namijenjena kulturi.

U razdoblju nastajanja spomenutih predstava, u Studentskom kazalištu IGK paralelno djeluje još jedna skupina studenata. Budući da je postojao velik interes mladih za radom u IGK, osnovao se i drugi ogranak koji je vodila agilna studentica Lidija Vitelić, glumica i redateljica. Grupa je ostvarila uspješnu suradnju s dramskom umjetnicom Zdenkom Heršak koja je i režirala vlastiti igrokaz *Mala gospođica* 1998. godine. Glumcima IGK pridružili su se profesionalni glumci Marko Torjanac, Ivica Pucar i Astra Filakovac. Ta je predstava, uz preporuku Ministarstva kulture, uspješno gostovala po školama i domovima kulture

Iznajmljivanje vremena (1999.) Marko Movre i Biljana Geratović

diljem Hrvatske (od Pule do Vukovara). Kao pravi kuriozitet navodimo da je u razdoblju 1998. – 2000. godine igrala čak 58 puta! L. Vitelić režirala je i vlastiti dramski tekst *Vila Bombončica* 1999. godine koja je bila namijenjena djeci s posebnim potrebama.⁵

"Kontinuitet relevantnoga autorstva zamjetan je i u Studentskom kazalištu IGK iz Zagreba, u kojem je T. Radović godinama propitivala masovne fenomene globalnoga sela s mnogo duha, stila i fine ironije", pisala je Ranka Mesarić (*Zarez*, 21. 6. 2001.). Ali te godine T. Radović povukla se iz aktivnog rada u IGK kako ne bi došlo do zasićenja istom kazališnom poetikom te prepustila Kazalište novoj generaciji, potpuno formiranoj u glumačkom, redateljskom, autorskom i organizacijskom smislu. Krenulo se novim putovima u istraživanje drugačijih teatarskih izričaja.

Biljana Geratović se u sljedećih nekoliko sezona profilira kao kompletna autorska osobnost s predstavama pretežno fizičkoga teatra. Koreodrama *Ubojice ili priča o nama*

Središte kruga (2004.) Biljana Geratović, Marko Movre i Dinko Vujević

nastaje 2001. godine. Njome se Kazalište okreće drugim kazališnim oblicima, udaljujući se od dramskoga teksta kao polazišne točke i stavljajući težište na izražavanje priče u pokretu i sveukupnu scensku sliku, a takav pristup nastavlja se i u *Zapaljenoj glavi* (2002. godine) i *Središtu kruga* (2004. godine). Sinergijom pokreta, glazbe, svjetla te minimumom jezičnog izraza, B. Geratović postavlja priče o međusobnoj otuđenosti, strahu od otkrivanja vlastitih unutarnjih prostora, o vječnoj potrazi za odgovorom na pitanje tko smo i kamo idemo. To su predstave atmosfere, izrazito energetske i emotivno nabijene, s upečatljivim vizualnim rješenjima i izrazitom simbolikom – uporaba platna na kojem igraju sjene (*Ubojice ili priča o nama*), konopca i sidra (*Središte kruga*) ili paravana iza kojeg izviruju dijelovi tijela glumaca (*Zapaljena glava*). Zahtjevne koreografske točke brušene su gotovo do savršenstva te su kao takve bile pravi izazov za izvođače (Z. Antičević, D. Krivačić, B. Geratović, M. Movre, D. Vujević) koji su ih, sudeći prema mnogobrojnim gostovanjima i iznimno dobroj prihvaćenosti predstava, uspješno svladali. Tako u izvješću žirija SKAZ-a (2004.) za predstavu *Središte kruga* stoji: “Četveročlana ekipa pokazala je iznimnu predanost, a i različite scenske sposobnosti. (...) *Središte kruga* pripada nizu predstava koje bismo mogli nazvati totalnim kazalištem – u ovoj predstavi jednaku važnost ima i izvanredno postavljeno svjetlo, glumačka igra, obrada poda, rekvizita, značenje boja, glazba. U glumačkoj pak igri jed-

nako su važni i glas i emocija i pokret i ples” (Dubravka Crnojević-Carić). Scenografija ovih predstava (Z. Nedeljković, A. Gugčić) ne određuje i ne svrstava prostor ni u jedno vrijeme ili mjesto, ona samo podcrtava univerzalnost, kako postavljenih dramskih pitanja, tako i samoga prostora. Ove predstave, prvenstveno *Ubojice ili priča o nama*, svojim su jedinstvenim jezikom uklonile jezične barijere i odvele IGK na međunarodne festivale (Južna Koreja, Iran, Tunis, BiH, Austrija, Mađarska) doživjevši izvanredan uspjeh (2. nagrada za režiju B. Geratović na 11. međunarodnom kazališnom festivalu sveučilišta u Monastiru, Tunis, 2003.).

Nakon odlaska B. Geratović režiju preuzima Davor Paviša, a potom glumica i redateljica Zrinka Antičević sa svojim također uspješnim predstavama na tragu teatra apsurda, kojima Kazalište dalje vodi prema međunarodnim festivalima i priznanjima.

¹ Odsutni su 1995. godine ostvarili predstavu *Lesbonnes* prema drami *Sluškinje* Jeana Geneta u režiji S. D. Čuke.

² D. Vujević ostao je aktivan član IGK sve do danas i u tom se dugom razdoblju profilirao kao izvanredan glumac i pouzdan suradnik.

³ V. Bilanžić danas je, nakon završene ADU, član ansambla splitskoga HNK-a.

⁴ D. Krivačić danas, nakon završene ADU, ponajviše nastupa u predstavama Teatra &TD.

⁵ Detaljniji podaci o radu ovog ogranka IGK nisu nam bili dostupni – op. a.

Suzana Marjanić

Nevidljive i nezabilježene izvedbe: Ljubičasti Deltoid i Zublja Agapa – početak devedesetih

Mak Dizdar: Slovo o smijehu

(Kako ga je izgovorio Mravac tisuću četirista pet desetog ljeta dva na deseti dan februara u Dubrovniku)

Nekad davno ja ti bijah pa se smijah
Vijah i vikah i ijah i ikah i kah i ah

Osmijavah nasmijavah zasmijavah

I sve oha i sve eha I ne spavah od smijeha (...).

Početak devedesetih i njihovih političko-rascopanih materijala u kojima su, kako to uostalom u svim ratovima biva, stradali oni najsiromašniji, oni najobespravljeniji od kojih su neki s domoljubnim idealom i ostvarili etički prijelaz “U boj, u boj za narod svoj”...

U tom je mračnom velikom detalju kao političkoj mrlji začel rad trupe Ljubičasti Deltoid, što ju je 1990. godine pokrenuo Robert Franciszty, i danas poznat svega nekolicini pratitelja/ica “art” off-scene. Djelovanje te postavangardne trupe Franciszty je označio individualnom akcijom lijepljenja šest kolaž-plakata s natpisom *Stereometriji zabranjen ulaz* na šest zagrebačkih kazališta (HNK, Komedijska, Jazavac, Vidra, Teatar &TD, Kazalište lutaka) 1990. godine. Kolažirani su plakati načinjeni montažom crnih slova izre-

zanih iz dnevnih novina u stilu tzv. anonimne “ucjene” na papiru A4, dakle, jednostavnom tehnikom *crno na bijelo*, s potpisom tada još neformirane trupe Ljubičasti Deltoid. Nadalje, to lijepljenje kolaža-plakata s porukom o začecu alternativnoga, *stereometrijskoga* (stereometrija barata ploham a zagrađuje prostor), tzv. geometrijski pomaknutoga, iščašenoga kazališta, koje shvaća da mu u geometrijskim zadanim okvirima postojećih kazališta ipak nije mjesto, odvijalo se dakako navečer, u stilu individualne gerilske akcije bez iluzije da je postojala ikakva opasnost za tog anonimnog stereometrijskog *ljepača*.¹

Čin prvi ili Ljubičasti Deltoid

Nakon plakatnoga oglašavanja uslijedilo je osnivanje trupe (namjerno je potencirana uz avangardnu, koja je sama po sebi vojna složenica i vojna terminologija) Ljubičasti Deltoid koja je okupila uglavnom dvadesetogodišnjake/inje koji su djelovali/le u radionici pantomime Aleksandra Aceva u tadašnjem RANS-u “Moša Pijade” (za